

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2



ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

<i>Єременко Олександр Михайлович</i> ГІПОТЕТИЧНА МОЖЛИВІСТЬ МІСТИЧНОГО КОМУНІЗМУ	326
<i>Смазнова Ірина Сергіївна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОБЛЕМУ ФІЛОСОФІЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА МЕДІАПРАКТИК.	328
<i>Капустіна Надія Борисівна</i> РЕКЛАМА У МАС-МЕДІА: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	331
<i>Сумарокова Людмила Миколаївна</i> «ЦІННОСТІ» ТА «ІНТЕРЕСИ» В СУЧАСНИХ АРГУМЕНТАТИВНИХ ПРАКТИКАХ	335
<i>Крижановська Тетяна Олександрівна</i> КОНЦЕПТ САМОСТІ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛІЗМІ.	338
<i>Токар Людмила Вікторівна</i> ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ РІВНЯ АБДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ КАНДИДАТІВ ПІД ЧАС ТЕСТУ НА КОГНІТИВНІ ЗДІБНОСТІ.	342
<i>Польовий Святослав Сергійович</i> НАРАТИВ ЯК ФОРМА ВЛАДИ.	345
<i>Максимчук Діна Дмитрівна</i> ЗАЛЕЖНІСТЬ ТА САМОДОСТАТНІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ КАТЕГОРІЇ.	348
<i>Скриннік Руслан Алізамінович</i> ІСТОРИЧНИЙ ПРОЦЕС У КОНТЕКСТІ СВІТ-СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ	351
СЕКЦІЯ 18. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВИХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ	
<i>Кормич Людмила Іванівна, Кормич Анатолій Іванович</i> ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ ЯК ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗШИРЕННЯ УЧАСТІ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: МОЖЛИВОСТІ І ЗАСТЕРЕЖЕННЯ	355
<i>Вітман Костянтин Миколайович, Капсамун Олег Георгійович</i> СТРАТЕГІЯ «ЗВОРОТНОГО КІСІНДЖЕРА» В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ КОНФРОНТАЦІЇ: ГЕОПОЛІТИЧНА ДИЛЕМА США	358
<i>Мамонтова Елла Вікторівна</i> СЕМІОТИКА ЯК АКТУАЛЬНИЙ МЕТОД ПОЛІТИЧНОЇ АНАЛІТИКИ У ДОБУ ГІБРИДНИХ ВІЙН.	361
<i>Завгородня Юлія Володимирівна</i> ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТЬ	363
<i>Козьмич Альона Віталіївна</i> ВИМУШЕНИЙ ЦИФРОВИЙ АВТОРИТАРИЗМ ЯК БЕЗПЕКОВИЙ ВИКЛИК В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ.	366
<i>Краснопольська Тетяна Миколаївна, Каприця Роман Олександрович</i> РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)	368
<i>Сушко Анатолій Іванович</i> ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	371
<i>Лисянський Павло Леонідович</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ БЕЗПЕЦІ ДЕМОКРАТІЇ	373
<i>Железков Андрій Іванович</i> СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЗА РІЗНИХ ВИДІВ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ.	377
СЕКЦІЯ 19. СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	
<i>Яковлев Денис Вікторович</i> ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЧАС: МІФОЛОГІЯ МАЙБУТНЬОГО.	380

Мамонтова Елла Вікторівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри політичних теорій, доктор політичних наук, професор*

СЕМІОТИКА ЯК АКТУАЛЬНИЙ МЕТОД ПОЛІТИЧНОЇ АНАЛІТИКИ У ДОБУ ГІБРИДНИХ ВІЙН

Сьогодні в умовах російської агресії проти України, що поставила під загрозу не тільки суверенітет та територіальну цілісність нашої країни, але й всю світову систему міжнародного права, як ніколи актуалізується роль політичної аналітики. Перед працівниками експертно-аналітичного цеху постало завдання цілісного опанування ситуацією на всіх рівнях експертно-аналітичної діяльності: емпіричному, прикладному та теоретичному. Суспільство очікує від них фахової аналітики як об'єктивного відображення специфіки процесів, що відбуваються; професійного консультування щодо прийняття та впровадження оптимальних політико-управлінських рішень; якісного прогнозування та моделювання розвитку подій. Реалізація цих суспільно значущих завдань неможлива без ґрунтовної методологічної бази.

В умовах гібридизації політичних конфліктів, наслідки яких, на жаль, повною мірою відчуває на собі Україна, в середовищі експертно-аналітичного загалу актуалізується запит на методи, які дозволяють розкрити сутність процесів, що відбуваються, через дослідження практик т. зв. «смислотворення» і виявлення технік конструювання «картин світу», та допомагають сформулювати дієвий інструментарій протидії когнітивному впливу на масову свідомість. Одним з потужних джерел формування такого інструментарію є методологія семіотичних досліджень.

Семіотика (грец. *σημειον* – знак, ознака) – «це галузь міждисциплінарних досліджень, яка вивчає знаки та знакові системи як засоби зберігання, передавання та переробки інформації у світі в цілому, людському мисленні та суспільстві. Також цей термін використовується для позначення певних знакових систем (семіотика політики, семіотика культури, семіотика мистецтва і подібних). В основі семіотики як методологічного підходу до аналізу політичного та теоретичних засад його використання при вивченні політичних явищ лежить розуміння соціальної реальності як знакової системи» [1, с.5].

Основним концептами у семіотичі є «знак» і «текст». Будь-яке міркування можна представити як ланцюжок знаків (текст), де кожний окремий знак представляє не тільки об'єкт (предмет, явище, процес, дію, подію) але й окремі властивості об'єктів і відношення між ними. Знаковий арсенал семіотики складають мовні та немовні, прості та складні, природні та штучні знаки-ікони, знаки індекси та знаки –символи [2].

У політичній аналітиці можуть використовуватися всі ці види знаків для розуміння політичних повідомлень, символів, ритуалів та дискурсу. Аналіз того, які типи знаків використовуються та як вони взаємодіють, може дати цінну інформацію про політичні стратегії та їхній вплив на аудиторію.

Говорити про семіотику політики – значить розглядати знакові засоби політики і трактувати політичні феномени як складені за допомогою цих знакових засобів «тексти», які несуть в собі певну інформацію. Виходячи з цього, семіотичний підхід при аналізі політичних процесів дозволяє розкрити глибинні значення, приховані в політичних символах, знаках, мові та ритуалах. Застосовуючи семіотичний підхід, аналітики можуть краще розуміти, як формуються політичні ідентичності, як конструюються політичні повідомлення та як вони впливають на громадську думку.

Серед основних векторів застосування семіотичного підходу у політичній аналітиці відзначимо аналіз політичного дискурсу, політичну символістику, дослідження політичних ритуалів та перформансів, вивчення візуальної політики, аналіз політичної міфології тощо.

За допомогою дискурс-аналітичного інструментарію семіотика досліджує політичну мову (метафори, концепти, гасла, топіки тощо), політичні перформативи, виступи та заяви окремих політиків. Це дає змогу через вивчення та контекстуалізацію використаних слів, метафор, образів та синтаксичних структур, виявляти приховані ідеологеми, стратегії переконання та способи конструювання політичної реальності, що є потужним знаряддям гібридного впливу.

Окремою сферою застосування семіотичного підходу у політичній аналітиці є політична символістика, яка займається інтерпретацією політичних символів. Адже державні прапори, герби, гімни, політичні логотипи, пам'ятники та інші символи несуть у собі важливі політичні значення. Розшифрувати їх зміст, зрозуміти їхню історичну еволюцію та їхню роль у формуванні колективної ідентичності і політичної лояльності дозволяє саме семіотичний аналіз. У символічних війнах сучасності семіотична оптика подій і явищ надає дієву аналітичну підтримку у протидії на шляху гібридної агресії.

До традиційного предметного кола інтересів політичної семіотики входять дослідження політичних ритуалів та перформансів. Адже, політичні мітинги, вибори, інавгурації, парламентські дебати є не лише формальними процедурами, але й складними знаковими системами, що робить їх потужними знаряддями гібридного впливу. Семіотика дає змогу аналізувати ці події як перформанси, виявляючи їхні символічні коди, ролі учасників та їхній вплив на аудиторію.

Окремим напрямком досліджень, де незамінним є семіотичний підхід, є аналіз політичної міфології. Як усталені наративи, які пояснюють походження влади, визначають героїв та ворогів, легітимізують певний політичний порядок, політичні міфи мають, безумовно, знакову природу. Семіотика допомагає розкрити їх структуру, ключові символічні конструкти та роль у підтримці існуючих ідеологій або у формуванні нових картин світу.

Величезну роль семіотична методологія відіграє у дослідженні візуальних політик держав, партій, громадських рухів, лідерів. Фотографії, плакати, карикатури, відеоролики є важливими інструментами політичної комунікації. Семіотичний аналіз візуальних образів допомагає зрозуміти, які повідомлення вони

передають, які емоції викликають та як впливають на сприйняття політичних подій та акторів.

Таким чином, застосування семіотики в політичній аналітиці дозволяє отримати глибше та більш нюансоване розуміння політичних процесів, виявити приховані механізми впливу та краще прогнозувати політичну поведінку. Це цінний інструмент для дослідників, політичних консультантів та діючих політиків, всіх, хто прагне критично осмислювати політичну реальність та протистояти гібридним впливам тих політичних сил, які намагаються переформатувати світ відповідно до власних уявлень про ідеальний світовий порядок.

Список використаних джерел:

1. Мамонтова Е. В. Символи і коди політики та культури: курс лекцій. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2021. 260 с.
2. Ділі Дж. Основи семіотики / пер. з англ. та наук. ред. А. Карась. Львів : Арсенал. 2000, 232 с.

Ключові слова: політичний аналіз, методологія політичних досліджень, семіотика, гібридна війна, символ.

Keywords: political analysis, political research methodology, semiotics, hybrid war, symbol.

Завгородня Юлія Володимирівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри політичних теорій, кандидат політичних наук, доцент*

ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТЬ

Сучасні виклики вимагають системного переосмислення категоріального апарату, пов'язаного з політикою захисту, її завданнями, функціями та принципами. Це, у свою чергу, сприяє формуванню ефективних механізмів реагування на загрози, прогнозування ризиків та зміцнення оборонного потенціалу держави. У контексті збройної агресії, гібридних загроз, кібернетичних атак та інформаційних війн, питання забезпечення національної безпеки набуває особливої ваги.

Вивчення понять «захист» та «національна безпека» у політичному дискурсі дозволяє виявити взаємозв'язки між державною політикою, правовими інститутами, безпековими стратегіями та громадянським суспільством. Адже саме чітке розуміння та інтерпретація цих понять є передумовою розробки збалансованої та ефективної державної політики. Крім того, теоретична основа формує міждисциплінарний характер, оскільки охоплює політичні, правові, соціальні й гуманітарні виміри безпеки, що підкреслює його значущість у сучасних умовах глобальної нестабільності та трансформації системи міжнародних відносин.